

Dziurlikowska, Agnieszka

Działalność Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w roku 1979

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 26/1, 221-223

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INSTYTUT HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI

DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUTU HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

W ROKU 1979

Zadania badawcze Problemu Międzyresortowego III-11 *Nauka i oświata w dziejach Polski jako czynnik postępu społecznego, gospodarczego i kulturalnego* w roku 1979 realizowane były zarówno przez pracowników etatowych jak i współpracowników Instytutu — członków zespołów naukowych.

Część zadań na mocy umów, przy zawieraniu których Instytut występował w roli koordynatora II stopnia, realizowano w ramach prac naukowo-badawczych takich placówek jak: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu, Instytut Odlewnictwa w Krakowie.

Program badawczy na rok 1979

Zasygnalizowana powyżej problematyka rozwiązywana była poprzez realizowanie tematów podporządkowanych takim zagadnieniom jak: I — *Dzieje nauki polskiej ze szczególnym uwzględnieniem nauki nowożytnej oraz jej roli w upowszechnianiu oświaty i rozwoju myśli technicznej*; II — *Dzieje edukacji narodowej jako warunku postępu nauki i jako czynnika kształtowania świadomości narodowej*; III — *Najważniejsze osiągnięcia badawcze uczonych polskich i ich oddziaływanie w nauce światowej*.

Grupa pierwsza obejmuje następujące tematy: 1) *Historia nauki polskiej XIX i XX wieku* (kierownik: prof. Bogdan Suchodolski), 2) *Historia wybranych dyscyplin — opracowania syntetyczne* (kierownik: doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa), 3) *Dzieje nauczania historii nauki i techniki* (kierownik: doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa), 4) *Dzieło Mikołaja Kopernika i jego społeczne znaczenie. Podstawy sformowania się środowiska naukowego epoki Kopernika* (kierownik: prof. Paweł Czartoryski), 5) *Wybrane zagadnienia związków nauki polskiej z nauką europejską — do końca XVI wieku* (kierownik: doc. Małgorzata Terlecka), 6) *Zdobycze nauki polskiego Oświecenia i epok graniczących na tle rozwoju nowożytnej nauki europejskiej* (kierownik: doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa), 7) *Problemy interdyscyplinarne i metodologiczne historii nauki* (kierownik: dr Janusz Skarbek), 8) *Historia organizacji nowożytnej nauki polskiej* (kierownik: doc. Bohdan Jaczewski), 9) *Główne kierunki badawcze*

i szkoły w naukach matematyczno-fizycznych XIX i XX wieku (kierownik: prof. Jerzy Dobrzycki), 10) *Wybrane zagadnienia z dziejów poznania ziem polskich* (kierownik: prof. Józef Babicz), 11) *Problemy polskiej i światowej geografii* (kierownik: prof. Józef Babicz), 12) *Uwarunkowania społeczne i polityczne rozwoju polskich nauk medycznych i wybrane zagadnienia z historii medycyny* (kierownik: prof. Stanisław Szpilczyński), 13) *Genealogia współczesnej formacji polskiej* (kierownik: dr Barbara Kuźnicka), 14) *Historia wybranych gałęzi techniki polskiej* (kierownik: dr Bolesław Orłowski), 15) *Studia nad staropolską techniką hutniczą* (kierownik: dr Bolesław Orłowski).

Grupa druga: 1) *Szkolnictwo okresu staropolskiego* (kierownik: doc. Tadeusz Bienkowski), 2) *Komisja Edukacji Narodowej jako czynnik rozwoju oświaty i nauki* (kierownik: dr hab. Kalina Bartnicka), 3) *Szkolnictwo i oświata dorosłych na ziemiach polskich pod zaborami* (kierownik: prof. Józef Miąso), 4) *Rola nauczycieli w rozwoju oświaty i kultury od XVIII do XX wieku* (kierownik: doc. Stanisław Mauresberg), 5) *Reformy oświatowe, szkolnictwo, oświata pozaszkolna i popularyzacja nauki* (kierownik: doc. Stanisław Mauersberg), 6) *Tajna oświata i nauka w latach 1939—1945* (kierownik: dr Wanda Garbowska), 7) *Rozwój oświaty i wychowania w Polsce Ludowej* (kierownik: doc. Stanisław Mauersberg).

Grupa trzecia: 1) *Polskie środowisko naukowe za granicą* (kierownik: prof. Józef Miąso), 2) *Środowisko inżynierów na emigracji w XIX wieku* (kierownik: prof. Józef Miąso), 3) *Najważniejsze osiągnięcia badawcze uczonych polskich i ich oddziaływania w nauce światowej* (kierownik: prof. Jerzy Dobrzycki i doc. Tadeusz Kowalik).

W roku sprawozdawczym wyżej wymienione tematy zgodnie z ich wieloletnim cyklem opracowywania znajdowały się w fazie realizacji. Natomiast niektóre spośród indywidualnie rozpracowywanych zadań stanowiących o ich zakresie, stopniu rozbudowania zostały zakończone.

I tak ukończona została praca zbiorowa autorów polskich i czechosłowackich, pod naukową redakcją Ireny Stasiewicz-Jasiukowej i Luboša Nový'ego, pt. *The problems of teaching the history of science*. Książka powyższa omawiając problemy nauczania historii nauki i techniki przybiera charakter interdyscyplinarny — ma się ona ukazać w ramach wydawnictw CSAV.

Ponadto przekazana została do druku rozprawa doc. Ireny Stasiewicz-Jasiukowej traktująca o roli jaką Mitzler de Kolof odegrał w życiu umysłowym polskiego Oświecenia — praca ta wchodzi w skład książki *Werbereiter der deutsch-slawischen Wechelseitigkeit*, której wydawcą jest Niemiecka Akademia Nauk. Tą samą grupę tematyczną — *Zdobywcze nauki polskiego Oświecenia i epok granicznych na tle rozwoju nowożytnej nauki europejskiej* — reprezentują prace: mgr Joanny Jarzęckiej o polonikach w „*Neue Zeitungen von gelehrten Sachen*”, mgr Małgorzaty Kinowskiej o życiu umysłowym polskiego Oświecenia, mgr Jana Kozłowskiego O „*Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen*” J. D. Jarockiego, które złożyć się mają na zeszyt „*Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej*” (Seria A — Historia nauk społecznych).

Problemy interdyscyplinarne i metodologiczne historii nauki znalazły swe odbicie w zakończonej pracy prof. Waldemara Voisé na temat francuskiej myśli utopijnej oraz w pracy doc. Stefana Amsterdamskiego pt. *Nauka a wartość*, zaś dzieje organizacji w zespole opracowanej pozycji *Stacja naukowa PAN w Paryżu — historia i teraźniejszość* (autorzy: doc. Bohdan Jaczewski, dr Danuta Rederowa, dr Waldemar Rolbiecki).

Temat *Główne kierunki badawcze i szkoły w naukach matematyczno-fizycznych XIX i XX wieku* wśród prac zakończonych reprezentuje praca mgr Danuty Hupałowskiej pt. *Matematyka w warszawskim ośrodku naukowym początków XX wieku* i praca mgr Andrzeja Arendarskiego *Relacje aparatu pojęciowego nauk matematyczno-fizycznych i przyrodniczych*; tematy, których treścią są dzieje poznania ziem polskich i problemy polskiej i światowej geografii reprezentują prace: *Dzieje kartografii Zatoki Gdańskiej* doc. Jana Szeligi, *Poznanie, wykorzystanie i ochrona zasobów przyrody nieożywionej w Polsce w latach 1919—1939* dr Janusza Skoczyłasa (współpracownicy Instytutu).

W ramach studiów z historii medycyny prof. Stanisław Szpilczyński zakończył prace, z których jedna poświęcona jest dziełu Jana Ursinusa *De ossibus humanis tractatus tres*

[...] (1603) — pierwszej rozprawy anatomicznej z polskim nazewnictwem, druga omawia wpływ mecenatu Stanisława Leszczyńskiego na rozwój nauk lekarskich w Nancy (Lotaryngia).

Praca doc. Lecha Mokrzyckiego (współpracownik) *Problematyka morska w dawnej nauce gdańskiej — od schyłku XVI do końca XVIII wieku* reprezentuje temat *Historia wybranych galezi techniki*.

Pozostałe tematy, związane z wzmiankowaną drugą i trzecią grupą znajdują się w toku opracowywania — spośród zadań tworzących je zakończona została praca dotycząca stanu i zakresu oświaty robotniczej w Królestwie Polskim w latach 1870—1905 pióra prof. Józefa Miąso.

Kadra naukowa

W roku 1979 Rada Naukowa Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki nadała dr Kalinie Bartnickiej stopień doktora habilitowanego, zaś Rada Naukowa Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego taki sam stopień dr Jerzemu Osiatyńskiemu.

Także w tym roku Rada Naukowa Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki nadała stopień doktora mgr Janinie Chodakowskiej za pracę *Rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce Ludowej w latach 1944—1951* i mgr Krzysztofowi Szymborskiemu za pracę *Relacje eksperymentu i teorii w genecie fizyki kwantowej*.

Dydaktyka

Podobnie jak w latach ubiegłych grupa pracowników Instytutu prowadziła zajęcia dydaktyczne zarówno w uczelniach warszawskich, jak i pozawarszawskich: prof. prof.: Jerzy Dobrzycki, Józef Miąso; docenci: Stanisław Mauersberg, Irena Stasiewicz-Jasiukowa, Małgorzata Terlecka w Uniwersytecie Warszawskim; doc. Stanisław Mauersberg i dr Leonard Grochowski w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie; dr Barbara Kuźnicka w Akademii Medycznej w Warszawie; doc. Tadeusz Bieńkowski w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie; dr Małgorzata Malewicz w Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu; prof. Paweł Czartoryski w Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; doc. Karolina Targosz w Wyższej Szkole Teatralnej w Krakowie.

Krajowe sesje naukowe

W roku 1979 Zespół Historii Kartografii przy współudziale Muzeum Żup Solnych w Wieliczce zorganizował V Ogólnopolską Konferencję Historyków Kartografii. Obrady poświęcone planom kopalni soli odbyły się na terenie Muzeum Żup Solnych w dniach 12—13 października.

Agnieszka Dziurlikowska

(Warszawa)

Publikacje książkowe i wydawnictwa ciągłe

W roku 1979 Instytut opublikował 5 pozycji książkowych i 3 wydawnictwa ciągłe o łącznej objętości 247,50 arkuszy wydawniczych.

W serii „Monografie z Dziejów Nauki i Techniki” został opublikowany przez Wydawnictwo Ossolineum tom XCIV. Jest to monografia pióra Bolesława Orłowskiego pt: *Antoni Krauz (1801—1831?) — zapomniany pionier nauk technicznych, wynalazca i popularyzator*. Gdańsk 1979 (13 ark. wyd.). Praca przedstawia interesujący, a nieznanzy dorobek Antoniego